

UNA CONFERÈNCIA SOBRE EL PLURILINGÜISME A EUROPA

Carles DUARTE I MONTSERRAT

Cap del Servei d'Assessorament Lingüístic
de la Generalitat de Catalunya

Els dies 4, 5 i 6 d'abril es va dur a terme al Paraninf de la Universitat de Barcelona una Conferència Internacional sobre el Plurilingüisme, organitzada per la Generalitat de Catalunya amb el suport de l'Assemblea de les Regions d'Europa i l'Associació *Le Monde Bilingue*. Aquesta important Conferència, en què van participar més de set-cents especialistes procedents de diversos països europeus, permeté de conèixer, encara que de manera succinta, per raó del nombre de comunicacions presentades, diverses experiències i reflexions sobre la realitat plurilingüe d'Europa. La publicació del llibre de les actes de la Conferència ha de constituir, sens dubte, una aportació útil a la bibliografia sobre aquesta matèria.

En el decurs de la Conferència, van aparèixer clarament expressades posicions diferents sobre els models organitzatius per a les llengües d'Europa: des dels qui defensen la generalització de l'anglès com a llengua de comunicació internacional, als qui proposen de substituir-lo en aquesta funció per l'esperanto, passant per aquells qui, prescindint de les llengües no estatals, defensen l'aprenentatge aprofundit d'una segona llengua internacional. Fins i tot un participant es va atrevir a qualificar d'intel·ligents els pobles que havien adoptat la llengua de llurs colonitzadors... Certament aquesta és una temàtica àmplia i complexa i la Conferència així ho va reflectir. Això no obstant, la posició majoritària en la Conferència va ser la que defensa el principi de l'aprenentatge i l'ús general de la llengua pròpia de cada territori, la que condemna el plurilingüisme com a manera d'encobrir la substitució lingüística i la que, en fi, propugna l'aprenentatge d'altres llengües (no limitat a una segona llengua).

Els participants a la Conferència van ratificar, en la sessió de cloenda,

un document de conclusions elaborat pel Comitè Científic i que reflectia l'esforç d'acostament i el debat que s'hi havia produït.

Per la importància i l'interès d'aquest document, el reproduïm tot seguit, amb l'esperança que serà una contribució valuosa per a la definició d'un model organitzatiu per a les llengües d'Europa respectuos amb la variació i amb les diferents identitats i promotor de l'aprenentatge de llengües.

DOCUMENT DE CONCLUSIONS

Els participants a la Conferència Internacional de Barcelona sobre el Plurilingüisme a Europa, reunida a Barcelona del 4 al 6 d'abril de 1991, organitzada per la Generalitat de Catalunya i l'associació internacional «Le Monde Bilingue», sota els auspicis de l'Assemblea de les Regions d'Europa, amb la participació de responsables dels departaments d'Ensenyament de les Regions d'Europa, representants de les institucions europees i de les comissions d'ensenyament de diferents parlaments europeus, i també de nombroses personalitats del món de l'ensenyament i de la cultura —en nombre total de 700—, han seguit amb una atenció molt particular les exposicions i els debats sobre diferents aspectes de la situació lingüística a Europa a les portes de la realització del gran Mercat Europeu, i sobre l'acció que s'imposa als poders públics, a les institucions i als particulars.

La Conferència ha constatat amb satisfacció la moció votada per l'Assemblea de les Regions d'Europa reunida a Madrid el 2 de juny de 1989, com també els treballs de la reunió preparatòria organitzada a Aosta el mes de febrer de 1990 amb la col·laboració de l'Associació «Le Monde Bilingue» i del govern de la Vall d'Aosta.

La Conferència ha fet les següents consideracions:

Europa, que és una realitat plurilingüe i plurinacional com a resultat de la seva història, es projecta avui cap a la constitució d'una entitat política unificada, d'un mercat de treball únic i d'un espai comú de formació i de referència cultural. I perquè en aquest context d'integració políticocultural les relacions discorri amb fluïdesa, cal promoure per als europeus una formació lingüística diversificada que, tot consolidant-los en el coneixement i en l'ús de la llengua pròpia de cada territori, els faciliti un aprenentatge i un ús funcionals d'altres llengües europees.

A fi de fer del plurilingüisme un instrument d'alliberament i d'enriquiment humà i no un instrument de dominació i d'alienació, cal evitar

que el plurilingüisme esdevingui el vehicle d'expansió d'una llengua d'estat com a llengua de relació única dins una àrea —imposada en virtut del predomini polític d'un estat o grup d'estats— tot permetent que els seus ciutadans s'installin en el monolingüisme.

Aquesta relació asimètrica afavoriria les tendències monolingüístiques, dels estats-nació de l'Europa moderna i no serviria de model per als planificadors d'Europa.

L'ensenyament del plurilingüisme no ha d'encobrir la promoció d'un procés uniformitzador que faci prevaler unes llengües per damunt d'unes altres i que condueixi de manera irreparable a l'eliminació d'alguns patrimoni lingüístics i culturals que, tant com d'unes comunitats històriques, ho són de la humanitat mateixa.

El futur ha de ser coherent amb allò que ha estat la història d'Europa, amb allò que és la seva realitat actual i amb allò que ha significat i significa encara en el món de les idees, de l'art, de la ciència i de les formes de vida.

Una anàlisi correcta del panorama lingüístic europeu mostra que es donen diversos tipus de plurilingüisme que, sovint, se sobreposen els uns als altres.

Dins de l'àmbit europeu hem de destriar almenys entre els tres casos següents:

- A) El plurilingüisme que neix de la coexistència de les diverses nacionalitats i els diversos estats a l'interior d'Europa.
- B) El plurilingüisme que resulta de la coexistència de diverses nacionalitats en el si d'un sol estat i encara tot sovint a cavall de dos o més estats.
- C) El plurilingüisme provocat pels moviments migratoris interns i externs desencadenats pels processos d'industrialització, modernització i urbanització, i afavorits pels desequilibris territorials i per un desenvolupament econòmic desigual.

La promoció del plurilingüisme contribueix en tots aquests casos a superar els conflictes objectius que es produeixen entre estats, entre nacionalitats i entre grups etnolingüístics diferents.

Aquelles tres situacions demanen estratègies diferenciades en la mesura que s'han d'adaptar a circumstàncies i objectius diferents.

En tots tres casos el plurilingüisme, ultra el seu valor utilitari intrínsec, ha de contribuir a la consolidació dels drets humans —individuals i col·lectius.

La seva defensa no ha d'encobrir processos de substitució lingüística.

La Conferència reafirma dos principis fonamentals:

- 1) El plurilingüisme té per objectiu realitzar la reciprocitat i la igualtat entre les diverses llengües, essencialment entre les llengües parlades a l'interior d'un mateix territori.
- 2) Tot ciutadà té dret a una escolarització tan completa i aprofundida com sigui possible en la llengua pròpia. A més, ha de ser capaç de practicar, si més no, dues llengües europees de la seva elecció.

En aplicació d'aquests principis, la Conferència:

- Reclama l'atenció de les autoritats competents a tots els nivells, i especialment el de les autoritats regionals, sobre la necessitat de facilitar i promoure la difusió de les llengües i de les cultures d'Europa per tots els mitjans de comunicació moderns, amb una atenció particular per a les llengües que no tenen l'estatut de llengües oficials d'estat.
- Desitja que les autoritats nacionals i internacionals facin un esforç particular per elaborar els equipaments intel·lectuals que assegurin la coneixença i el desenvolupament de cada llengua, especialment els de les llengües regionals minoritàries més necessitades.
- Recomana amb insistència que les autoritats educatives facilitin, per a tots els infants, l'aprenentatge de la llengua pròpia tant si és llengua estatal com si no ho és.
- Demana que aquestes autoritats facin possible, amb els mitjans especialitzats per a aquesta edat, la iniciació precoç d'una segona llengua, cridada a ser utilitzada, tot seguit, com a llengua d'ensenyament i que assegurin, des de l'inici de l'ensenyament secundari, l'estudi d'una tercera llengua viva, a fi que, a l'acabament de l'escolaritat obligatòria, tots els alumnes es puguin expressar almenys en tres llengües.

La Conferència demana que els poders públics, a tots els nivells, especialment el de les regions, posin tots els mitjans a fi de suprimir els obstacles que s'oposin al progrés del plurilingüisme —tal i com la Conferència l'ha definit— i prenguin totes les mesures concretes adequades per encaminar progressivament tots els països vers un veritable plurilingüisme.

